

Jau gandrīz piecus gadus darbojas biedrība “Cēsu mantojums”, kas sadarbībā ar Cēsu novada pašvaldību piedāvā konsultatīvu un izglītojošu atbalstu kultūrvēsturisku ēku īpašniekiem un iedzīvotājiem.

Biedrība ir telpas koprades mājā “Skolas6”. Tur ir bibliotēka, kurai regulāri tiek iegādātas profesionālas grāmatas, lai vajadzības gadījumā rastu kādu risinājumu, problēmu cēloni. Tiek veikti dažādi paraugi: profili, dakstiņi, durvju un logu detaļas. Biedrībai ir materiāli tehniskā bāze, instrumenti, lai varētu vadīt meistarklases.

“Cēsu mantojums” valdes priekšsēdētājs, restaurators Jānis Tolpežņikovs, jautāts, vai bija pareizs solis veidot organizāciju, atbild apstiprinoši: “Biedrības rīkotie pasākumi saved cilvēkus kopā, viņi cits citu motivē darīt. Teiksim, kāds, kurš iegādājās īpašumu vecpilsētā, vēlas to atjaunot, bet nezina, ko tālāk darīt, kam jautāt, uzzina par biedrību, atnāk uz kādu pasākumu, satiek līdzīgi domājošos, un tā veidojas pievienotā vērtība socializēšanās ziņā. Piedalāmies meistardarbnīcās, kas notiek divas reizes gadā, ejam uz konkrētu ēku un reāli darām, strādājot ar koku vai mūri. Organizējam arī lekcijas par dažādām tēmām.”

“Cēsu mantojums” mantojuma glābšanai

Jau šajā nedēļā iecerēts kārtējais priekšlasījums, šoreiz kā lekcija – pastaiga kopā ar arheologiem Oskaru Ušpeli un Lauru Lēģeri, lai runātu pat Cēsu vēsturisko apbūvi, tām vēstures bagātībām, ko slēpj zemes slāņi vecpilsētā.

Kopš administratīvi teritoriālās reformas biedrība aptver ne tikai pilsētu, bet visu novadu, un pirmā šī gada meistardarbnīca par koka fasādēm notiks augustā Līgatnē, papīrfabrikas rindu mājās. Jānis Tolpežņikovs saka: “Tur ir liela nepieciešamība pēc zināšanām, jo cilvēkiem ir neskaidrība, ko un kā darīt,” saka J. Tolpežņikovs. “Tāpēc dosimies ar savu pieredzi talkā, centīsimies kopīgi atklāt, kā māja izskatījies sākotnēji, mēģināsim atrast sākotnējos toņus. Gribam, lai cilvēki nāk, skatās, iedvesmojas un arī uzdrīkstas darīt!”

Biedrības vadītājs stāsta, ka arī pašvaldība apņēmusies izstrādāt koncepciju par šīm ēkām, jo ar kultūrvēsturisko nozīmi Līgatnes vēsturiskā apbūve ir otrajā vietā aiz Cēsu vēsturiskās apbūves: “Tur ir milzīgs potenciāls kultūras mantojuma ziņā. Pirmkārt, tas ir valsts nozīmes pilsētībūvniecības piemineklis, otrkārt, Eiropas mērogā unikāls strādnieku ciemata pilsētībūvniecības ansamblis. Vieta ar vēsturi, sentimentālo vērtību.”

Attieksme mainās

Stāstot par cilvēku attieksmi pret vēsturisko īpašumu, J. Tolpežņikovs akcentē, ka to veicina pašvaldības atbalstītā līdzfinansējuma programma, kurā konkursa veidā īpašnieki var piesaistīt naudu atjaunošanai, restaurācijai, citiem vajadzīgiem darbiem. Ja kāda ēka tiek atjaunota, citi to redz, sāk interesēties, rodas entuziasms, sapratne, ka viss nav jāmaksā pašam, ka iespējams piesaistīt pašvaldības naudu.

“Skaidrs, ka visus nepārlicināt, daudz kas aizies zudumā, bet kaut ko iespējams saglabāt, un mūsu biedrība strādā ar tiem, kuri grib saglabāt. Varbūt varam pārliecināt šaubīgos, bet tiem, kas pilnīgi pret, ļaujām dzīvot savu dzīvi. Tāpēc veidojam kopienu, ģenerējam šo ideju cerībā, ka tiksim arvien vairāk sadzirdēti,” stāsta restaurators.

Tiem, kuri gatavi saglabāt, atjaunot, viņš gan vienmēr atgādina, ka vēsturiskas mājas atjaunošana, restaurēšana nav ātrs process, tas māca pacietību. Meistardarbnīcā pats var daudz iemācīties, un, darot pašam, rodas īpaša pievienotā vērtība.

“Caur meistarklasēm, lekcijām cilvēks saprot to domāšanas vei-

du, ka vērtīgāk ir nevis izmest veco un nopirkt jaunu, bet atjaunot esošo. Tā ir arī tā zaļā domāšana, kas tik populāra. Ēkas iegādājas gados jauni cilvēki, kuriem tas rūp, viņi ieklausās, saprot par dabīgajām krāsām, tīru apmetumu bez ķimikālijām.

Protams, ne visu var restaurēt, bet var uztaisīt jaunu – tieši tādu pašu, ar tādiem pašiem materiāliem, tāda pašā tehnikā, un rezultāts ir brīnišķīgs.

Notiek arī neredzamais darbs, cilvēki īsteno ēku izpēti, pieaicinot profesionālus arhitektus. Pirmkārt, tas noderīgi pašam īpašniekam, jo, veicot būvniecības darbus, tādi izpētei jābūt obligāti. Otrkārt, pilsētai tiek pieņemts jauns vēsturiskais materiāls, informācija, kas ēku būvēja, kam tā piederēja, kā izskatījās vēsturiski, kas šobrīd ir oriģināls, kas nav, kā tā mainījies laika gaitā. Arī īpašniekam, uzzinot ēkas vēsturi, mainās attieksme.”

Ir ēkas, kam paveicas

Kā uz vienu no veiksmes stāstiem īpašumu glābšanā J. Tolpežņikovs norāda uz ēku Lielajā Kalēju ielā 6, ko cēsnieki pazīst kā Sv. Annas baznīcu. Daudz gadus stāvējusi tukša, ta-

gad tā ieguvusi jaunus nomniekus, kas nodibinājuši biedrību “Annas vēstniecība”, šogad startēja pašvaldības konkursā un ieguva līdzfinansējumu pārseguma koka konstrukciju atjaunošanai.

“Var teikt, ka ēkai paveicies, un vecpilsētā var uzskaitīt daudzus īpašumus, kuri lēnām, bet sāk atdzimt. Ir patīkami redzēt, ka īpašnieki iegādājas ēkas, kuras ilgi stāvējušas pamestas, jo tas dod cerību, ka vēsturiskā būve tiks saglabāta,” piebilst J. Tolpežņikovs.

Šī gada konkursa rezultāti zināmi, nākamais tiks izsludināts 2023. gada pavasarī, jau tagad laiks sākt domāt, kam noderētu pašvaldības līdzfinansējums. J. Tolpežņikovs skaidro, kāds īpašums var pretendēt uz atbalstu: “Vai nu pati ēka ir valsts nozīmes piemineklis, vai tā atrodas pilsētībūvniecības pieminekļa teritorijā. Visa Cēsu vecpilsēta ir pilsētībūvniecības piemineklis, kas nozīmē, ka var pieteikt visas ēkas šajā teritorijā. Ir arī pašvaldības noteiktās kultūrvēsturiskās teritorijas un objekti. Liela daļa pilsētas, kur atrodas vēsturiskās ēkas, ir nosepta, bet, ja kāds nav sarakstā, īpašnieks var rakstīt pašvaldībai pieprasījumu, lai iekļauj arī viņa īpašumu. Arī katrā bijušajā novadā bija definētas šādas teritorijas, un tas ir spēkā joprojām.” □

"Plāni lieli, bet esam reālisti"

Tā par savu vēlmi atjaunot ēku Lielajā Kalēju ielā 6, ko zinām kā Sv. Annas baznīcu, saka Raimonds Beķeris un Inga Mīckeviča. Pērn noslēguši nomas līgumu ar Latvijas evaņģēliski luterisko baznīcu, kam ēka pieder, šogad izveidojuši biedrību “Annas vēstniecība” ēkas apsaimniekošanai un atjaunošanai ar mērķi šo vietu izmantot kultūras pasākumu organizēšanai. Jau tagad priekšnamā un vienā no telpām skatāma neliela fotoizstāde.

Raimonds stāsta, ka vispirms iegādājušies dzīvokli mājā iepretim šai ēkai, vērojuši to ik dienu, tad radusies ideja, ka varētu tur mēģināt ko darīt. Inga piebilst, ka viņu iecere sasaucas ar to cēsnieku vēlmēm, kuri iet namam garām un priecātos, ja tā atdzimtu: “Mēs šo ēku, kas stāv tukša, redzam katru dienu, tāpēc vēlme bija ļoti spēcīga. Prieks, ka baznīca bija pretimnākoša, bet ļoti labi arī saprotam, kāds darbs mūs gaida.”

Inga gan atzīst, ka, izdzirdot no Raimonda šo ideju, teikusi: “Raimond, tas ir tavš projekts, es neiesaistos.” Taču, kad sapratusi, ka iecere nopietna, domas mainījusi, apzinoties, ka kopīgiem spēkiem rezultāts sasniedzams ātrāk.

Raimonds stāsta, ka bijis svarīgi piesaistīt naudu pašvaldības konkursā, lai sāktu nama glābšanu, galvenā problēma ir jūmts. Tā pilnīgi nomaļņai vajag krietni lielāku finansējumu, nekā iespējams saņemt konkursā, bet kaut kas jāšak darīt, tāpēc sākot ar griestu pārseguma koka konstrukciju atjaunošanu, kam piešķirts atbalsts.

“Galvenā vaina tajā, ka jumta segums nav pareizi uzklāts, šuves atnākušas vaļā, cauri iet ūdens. Arī veicot siltināšanu, pieļautas kļūdas, darīja, kā tolaik prata, tas viss kopā šobrīd rada galvenās problēmas.

Atradām biedrību “Cēsu mantojums”, kas neliedz padomu, caur viņiem uzzinājām par konkursu, jo šobrīd svarīgs katrs pienesums. Arī arhitekts, kas strādā pie projekta, atzina, ka ir labi, ja ir kāds atbalsts, jo pa nelielai daļai arī var savākt un izdarīt daudz. Svarīgi apturēt ēkas tālāku bojāšanos, un te katrs mazumiņš palīdz,” stāsta Raimonds.

Viņš stāsta, ka būves divas galvenās problēmas ir brants un ķirmiti, laikam sliktākā kombinācija, kas var būt. Ar to varot cīnīties, bet, ļoti iespējams, to nāksies darīt visu laiku.

Abi atzīst, ka šis bijis atbildīgs lēmums, apzinoties ēkas vērtību, tās statusu, un tas liecis arī domāt par izmantošanas mērķi.

“Sākumā bija doma par mākslas galeriju, bet, ņemot vērā, ka mums lielākā daļa draugu ir aktieri Liepājas teātrī, radās ideja par telpu, kur skatāmas izrādes, skanēs koncerti, arī baznīca atbalstīja šo konceptu. Pieaicinājām teātra ekspertus, kuri apskatīja ēku, vai tur kaut kas var sanākt. Saņemot apstiprinošu atbildi, sākām virzīties uz priekšu,” stāsta R. Beķeris.

Jautāti, ko vēlētos saglabāt no tā, kas atrodas namā, Inga norāda, ka tās būtu ērģeles un altāris, jo tie šo ēku padara īpašu. Raimonds piebilst, ka arī griestu lustras ir saglabājamās: “Plāni ir lieli, bet esam reālisti, zinām, kas ko maksā, saprotam, ka tas nenotiks nedēļas, mēneša, gada laikā. Bet būs!” □

Atbalstīti 14 projekti

Jau trešo gadu Cēsu novada pašvaldība sadarbībā ar biedrību “Cēsu mantojums” rīko konkursu privātā īpašumā esošo kultūras pieminekļu saglabāšanai, lai atbalstītu un veicinātu kultūras pieminekļu saglabāšanu, restaurāciju sabiedrības interesēs un uzlabotu Cēsu novada iedzīvotāju dzīves vides kvalitāti. Šogad konkurss tika izsludināts visa novada teritorijā, tam kopumā pašvaldība atvēlējusi 50 000 eiro. Viens projekts var pretendēt uz līdzfinansējumu līdz 5000 eiro, pieprasītā summa nevar pārsniegt 70 procentus no projekta attiecināmajām izmaksām.

Atbalstu saņēma 14 projektu pieteikumi. No tiem viens Līgatnē, kur Pilsuņu ielā 1 tiks veikta ēku tehniskā apsekošana. Pārējās Cēsīs:

- Palasta iela 25 (ārdurvju restaurācija);
- Lielā Kalēju iela 6 (pārseguma koka konstrukciju atjaunošana);
- Lielā Līvu iela 7 (arhitektoniski mākslinieciskā izpēte, AMI);
- Lielā Līvu iela 4 (trīs skursteņu augšējās daļas restaurācija);
- Raunas iela 10 (koka logu un palodžu restaurācija);
- Lielā Katrīnas iela 22 (dzegu remonts);
- Palasta iela 17 (AMI);
- Valņu iela 22 (restaurācijas būvprojekta izstrāde);
- Dzirnau iela 33 (“Silķu” klēts jumta seguma maiņa);

- Vītolu iela 5 (autentisku ārdurvju izgatavošana un uzstādīšana un priekšnama divu vēsturisko koka logu restaurācija);
- Lielā Katrīnas iela 14 (būvkonstrukciju daļas izstrāde);
- Rīgas iela 47 (pirmā stāva ārējo logu restaurēšana un iekšējo logu maiņa);
- Glūdas iela 6 (granītā kalto pakāpienu restaurācija).

Arhitektoniski māksliniecisko izpēti (AMI) veic, lai noskaidrotu vēsturisko ēku kultūrvēsturisko un māksliniecisko vērtību. Pēc tam tiek pieņemts pamatots lēmums par objekta turpmāko attīstību, statusu un saglabāšanas risinājumiem.

Arhitektoniski mākslinieciskās izpētes procesā apkopo būvvēstures datus; iegūst līdz tam nezināmus datus par vēsturisko ēku; tiek sekmēta publicitāte; integrē vēsturisko ēku kultūrvīdē. □

Lappusi sagatavojis
JĀNIS GABRĀNS

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds

Mediju atbalsta fonda ieguldījums no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par saturu atbild projekta īstenotājs izdevniecība SIA “Cēsu Druva”.